

ΕΠΕΙΤΑ ΑΠΟ ΕΚΑΤΟΝ ΕΝΤΕΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

Μέσο: ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΚΥΡ_ΤΕΧΝΕΣ

Ημ. Έκδοσης: . . . 6/9/2015 Ημ. Αποδελτίωσης: . . 6/9/2015

Σελίδα: 6

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ

Του **ΣΤΑΥΡΟΥ ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗ**

Επειτα από εκατόν έντεκα χρόνια

Η μοίρα των βιβλίων, το ξέρουμε καλά, είναι πραγματικά πολύ παράξενη. Το 1903 ο Γιάννης Βλαχογιάννης αναθέτει στον Αλ. Παπαδιαμάντη να μεταφράσει τη διτομή «History of the Greek Revolution» (Λονδίνο, Εδιμβούργο 1832, β' έκδοση 1844, από όπου και η μετάφραση) του Thomas Gordon (1788-1841). Χρηματοδοτεί ο ίδιος τον μεταφραστή και έχει σκοπό να επιμεληθεί τη μετάφραση και να την εκδώσει μέσα στο 1904. Ο Παπαδιαμάντης, που ζει πια δυστυχημένος στη Σκιάθου («Εγώ εκόλλησα εδώ εν δυστυχία», από γράμμα προς τον Βλαχογιάννη, 6.9.1904), δουλεύει πυρετωδώς, ουσιαστικά χωρίς βοηθήματα, πεζόμενος ασφυκτικά από τον Βλαχογιάννη, και θα παραδώσει πράγματι τη μετάφραση τον Μάρτιο 1904. Το βιβλίο θα κυκλοφορήσει τελικά το 2015!

Οι τρεις μεγάλες ιστορικές μεταφράσεις του Παπαδιαμάντη (Φινλεϋ, Γόρδων, Σππλιάδης) παρέμεναν μέχρι χθες ανέκδοτες. Ο Φινλεϋ εκδόθηκε το 2008 (2 τόμοι, επιμέλεια Αγγελου Μαντά, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων), ο Γόρδων μόλις φέτος, σε τρεις τόμους, από το ΜΙΕΤ, ενώ η μετάφραση του Σππλιάδη παραμένει ανέκδοτη, όπως ανέκδοτο είναι ακόμη και το γαλλικό πρωτότυπο (ο Σππλιάδης έγραψε το έργο του, απάντηση στον Θείριο, απευθείας στα γαλλικά). Η σημερινή έκδοση της «Ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασης» του Θωμά Γόρδωνος αποτελεί, από κάθε άποψη, εκδοτικό επίτευγμα. Πανέμορφη, στα όρια του αλάνθαστου, καρπός στέρεης και ουσιαστικής λογιούσης. Ο φιλολογικός έπαινος πρέπει να αποδοθεί στη Λαμπρινή Τριανταφυλλοπούλου. Όσο και αν συνεπικουρήθηκε από τον Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλο και τον Αγγελο Μαντά, το κατόρθωμα -ξέρω τι λέω- είναι δικό της.

Η φιλολογική επιμελήτρια δεν ακολούθησε τον εύκολο δρόμο της διπλωματικής έκδοσης. Μετέγραψε προσεκτικά το χειρόγραφο, με γνώση του παπαδιαμαντικού έργου και του γραφικού χαρακτήρα του συγγραφέα. Αντιπαρέβαλε λέξη προς λέξη τη μετάφραση με το αγγλικό πρωτότυπο και επισήμανε παραδρομές, λάθη -κυρίως στα ανθρωπωνύμια και στα τοπωνύμια-, παρανοήσεις ή παραλείψεις. Οποια από όλα αυτά διορθώνονταν αδιατάρακτα μέσα στο κείμενο, έγινε η διόρ-

Ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης στην πλατεία της Δεξαμενής το 1906, φωτογραφημένος από τον Παύλο Νιρβάνα.

θωσή τους μέσα σε αυτό, ποτέ όμως σιωπηρώς, εξηγείται πάντα στις Σημειώσεις· όποια δεν διορθώνονταν με αυτόν τον τρόπο, γιατί η διόρθωσή τους θα συνιστούσε απαράδεκτη επέμβαση στο κείμενο, διορθώνονται στις Σημειώσεις. Η λέξη προς λέξη αντιπαροβολή με το αγγλικό πρωτότυπο φανέρωσε και λάθη του πρωτοτύπου, τα οποία η επιμελήτρια επισημαίνει και διορθώνει. Αν υπήρχε λόγος να γινόταν ποτέ νέα έκδοση του αγγλικού πρωτοτύπου, θα έπρεπε οπωσδήποτε να ληφθεί υπ' όψιν και η παρούσα ελληνική. Εκτός από τις εξαιρετικές Σημειώσεις, η έκδοση περιλαμβάνει κρήσιμα Παραρτήματα, άρθρο Γλωσσάριο και πολύτιμα Ευρητήρια, στα οποία σημειώνονται και οι έμμεσες μνείες - τεράστιος μόχθος αυτό το τελευταίο.

Η παράδοση μοίρα των βιβλίων έχει και άλλες όψεις, πέρα από την πολυετή καθυστέρηση της έκδοσής τους. Εν προκειμένω: αν οι μεταφράσεις αυτές του Παπαδιαμάντη είχαν εκδοθεί στην ώρα τους, είναι πιθανότατο ότι ο Βλαχογιάννης θα πέταγε μετά τα

χειρόγραφα, αφήνων που μπορεί να έβαζε το κεράκι του στη μετάφραση, περισσότερο από όσο δικαιούται να κάνει ένας επιμελητής. Το κακό δηλαδή ότι δεν εκδόθηκαν στην ώρα τους -τον Παπαδιαμάντη δεν φαίνεται να τον ένοιαζε και πολύ, αφού είχε ήδη πληρωθεί- είναι μικρό σε σχέση με το αθέλητο καλό ότι σώθηκαν τελικά τα χειρόγραφα και έχουμε τώρα χιλιάδες σελίδες από το χέρι του Παπαδιαμάντη, εκεί που δεν είχαμε σχεδόν τίποτα, και μπορούμε να λύσουμε, με μεγαλύτερη ασφάλεια, προβλήματα του κείμενου των έργων του.

Ο Παπαδιαμάντης βιοποριζόταν ως μεταφραστής. Δεν ανήκε στους προνομιούχους που επέλεγαν οι ίδιοι τι θα μεταφράσουν και οι μεταφράσεις τους αποτελούν έτσι προέκταση του έργου τους. Μετέφραζε ό,τι του έδιναν, για να βγάλει το ψωμί του. Δεν επένδυε στις μεταφράσεις του. Υπήρξε ταλαντούχος μεταφραστής, όχι όμως και σχολαστικά ευσυνείδητος. Μετέφραζε, όπως επισημαίνεται στα Επιλεγόμενα, *prima vista*. Δεν ξανακοίταζε τη μετάφρασή του. Σήμερα η περί τον Παπαδιαμάντη φιλολογική έρευνα έχει στραφεί προς το μεταφραστικό έργο του. Είναι χρήσιμη: συμβάλλει να καταλάβουμε καλύτερα τον διανοητικό κόσμο του και να ανιχνεύσουμε πηγές του δημιουργικού του έργου. Μέχρι εκεί: Το έργο του Παπαδιαμάντη, αυτό που του δίνει την ξεχωριστή θέση του στα ελληνικά και τα ευρωπαϊκά γράμματα, είναι απαρτισμένο. Όσες μεταφράσεις και αν εκδοθούν δεν θα προσθέσουν ούτε πόντο στο συγγραφικό του ανάστημα. Καλός ο φιλολογικός ζήλος, αρκεί να μην οδηγεί σε συγχύσεις.

Η παρούσα έκδοση της παπαδιαμαντικής μετάφρασης του Γόρδωνος είναι, είπαμε, υποδειγματική. Για ποιο λόγο όμως να τη διαβάσει κανείς, όταν δεν είναι ιστορικός ή φιλόλογος; Για έναν και μόνο: για να απολαύσει τα ελληνικά της. As ευγνωμονούμε λοιπόν αυτούς που μας την πρόσφεραν, αποδιώκοντας για λίγο από το μυαλό μας την πικρή σκέψη για το μέχρι πότε θα υπάρχουν αναγνώστες που θα μπορούν να χαίρονται ένα χθεσινό κείμενο της γραμματείας μας - το εν λόγω είναι του εικοστού αιώνα!- γραμμένο στην καθαρεύουσα.